הרב יהודה זולדן, באר יהודה – בבא קמא, עמ' 192-206

שיעור יד

הוסיף לו רצועה אחת ומת

(בבא קמא לב ע"ב)

הקדמה
א. שליח בית הדין שהוסיף רצועה בעקבות דברי הדיין שטעה במניין והרג – גולה
ב. רמב"ם: חזן בית הדין עצמו שטעה והוסיף רצועה והרג – גולה
ג. שליח בית דין וחזן – דין שליחות או חלק ממערכת בית הדין
1. אין שליח לדבר עברה גם בשוגג
2. בין חזן לשליח בית דין
סיכום

הקדמה

מי שהתחייב מלקות בבית דין, אומדים אותו כמה מלקות הוא מסוגל לקבל, ובכל מקרה לא יותר משלושים ותשע מלקות. הגמרא דנה במקרה שהמלקה טעה והיכה מכה אחת יותר ממה שאמדו את החייב מלקות, והמולקה מת כתוצאה מהמכה. הדין הוא שאותו מלקה מוגדר שוגג ועליו לגלות לעיר מקלט. הגמרא דנה בשאלה איך נוצר המצב שאותו מלקה היכה יותר ממה שאמדו אותו, וראשונים פירשו את הגמרא באופנים שונים. אחת האפשרויות היא שאחד הדיינים בבית הדין שסופר את המלקות טעה במניין המלקות, ובעקבות כך המלקה טעה וזה גרם למותו של המולקה.

בעקבות פירוש זה טען בעל קצות החושן שניתן ללמוד מכאן שגם אם שליח לא ידע ועשה שליחות בשוגג, הדין הוא ש"אין שליח לדבר עברה" והשליח חייב, שהרי המלקה הוא שליח בית דין והוא חייב עונש גלות. טענה זו מזמנת דיון בשאלה מה מעמדו של אותו מלקה, האומנם הוא שליח של בית הדין או שיש לו מעמד אחר, ואם לא – אזי מה הוא מעמדו?

א. שליח בית הדין שהוסיף רצועה בעקבות דברי הדיין שטעה במניין והרג – גולה

בגמרא (לב ע"ב) נאמר:

> תנו רבנן: הנכנס לחנותו של נגר... ונתזה בקעת וטפחה על פניו ומת... אם נכנס ברשות – חייב. מאי חייב? אמר רבי יוסי בר חנינא: חייב בד' דברים ופטור מגלות.

רבא הקשה על דברי רבי יוסי בר חנינא והסביר את כוונתו כך:

> אלא אמר רבא: מאי פטור מגלות? דלא סגי ליה בגלות, והיינו טעמא דרבי יוסי בר חנינא, משום דהוי ליה שוגג קרוב למזיד.

הנגר פטור מגלות כי הוא שוגג קרוב למזיד. הוא היה צריך להיזהר יותר, שלא לפגוע בזה שנכנס ברשות. על הסברו של רבי יוסי בר חנינא הקשה רבא:

> מתיב רבא: "הוסיף לו רצועה אחת ומת – הרי זה גולה על ידו". והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא, דאיבעי אסוקי אדעתיה דמייתי אינשי בחדא רצועה, וקתני: הרי זה גולה!
> אמר רב שימי מנהרדעא: דטעי במנינא.

טפח ליה רבא בסנדליה, אמר ליה: אטו הוא מני? והתניא: "גדול שבדיינין קורא, והשני מונה, והשלישי אומר הכהו"?

אלא אמר רב שימי מנהרדעא: דטעה דיינא גופיה.

בתורה נאמר: "ארבעים יכנו לא יוסיף" (דברים כה, ג). בית הדין היו אומדים כמה מלקות מסוגל הנידון לקבל כדי שלא ימות כתוצאה מהמלקות.[1] הכלל הוא שמלקים עד שלושים ותשע מלקות בסדרות של שלוש מלקות, כאמור במשנה (מכות כב ע"א): "אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש". רבא בסוגייתנו ציין לדברי המשנה (שם ע"ב) שבה נאמר: "הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת – הרי זה גולה על ידו". מי הוא זה שהוסיף? בתחילת המשנה (שם) נאמר:

כיצד מלקין אותו? כופה שתי ידיו על העמוד הילך והילך, ו**חזן הכנסת** אוחז בבגדיו, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו, עד שהוא מגלה את לבו, והאבן נתונה מאחריו, **חזן הכנסת** עומד עליו ורצועה בידו.

המלקה הוא "חזן הכנסת".[2] הריב"ן (ד"ה חזן) כתב: "חזן – שמש הקהל, ולא שמעתי בו שום משמעות".[3] עוד כתב הריב"ן (ד"ה אם מת תחת ידו) שאותו חזן הוא שליח בית הדין, שנזכר כבר במשנה (מכות ח ע"א). בנוגע לשליח בית דין שהוסיף רצועה, כתב הריב"ן (ד"ה הוסיף לו): "הוסיף לו שליח בית דין למי שחייב מלקות רצועה אחת יותר על מה שאמדוהו בית דין שיכול לקבל ומת, גולה על ידו". גם בסוגייתנו הסביר רש"י (ד"ה הוסיף לו): "שליח בית דין למי שחייב מלקות".

רבא הקשה שהחזן צריך להיות מוגדר כשוגג קרוב למזיד, כי הוא היה צריך לחשוב על כך שמכה נוספת עלולה להרוג את המולקה, ואם כן המשנה האומרת שהוא גולה סותרת את דברי רבי יוסי בר חנינא ששוגג קרוב למזיד אינו גולה. נוסף על כך, על החזן המלקה נאמר (מכות כג ע"א): "תנו רבנן: אין מעמידין חזנין אלא חסירי כח ויתירי מדע", ומצופה ממנו לנהוג בזהירות ובאחריות רבה בהלקאת החייב. במדרש ההלכה (ספרי דברים פיסקא רפו) נאמר: "'והכהו לפניו' (דברים כה, ב) שיהא לוקה ועיניו בו, ולא שיהא לוקה ועיניו בדבר אחר". עליו להיות ממוקד ומרוכז בתפקידו.

רב שימי מנהרדעא הסביר ששליח בית הדין שהרג גולה כי הוא שוגג ולא שוגג קרוב למזיד. הסיבה היא שבעת ביצוע עונש המלקות נוכחים שלושה דיינים: האחד קורא פסוקים (דברים כח, נח-נט), השני מונה את מספר המלקות, והשלישי מצווה את שליח בית הדין להלקות. מי שטעה הוא הדיין השני שמונה את סך המלקות ועל פיו הלקה החזן. כיוון שכך, החזן מוגדר שוגג ולכן גולה. בקובץ שיטות קמאי (לב ע"ב) הובא בשם תוספות ארוכות לתלמיד ר"ת, מדוע החזן מוגדר שוגג ולא אנוס:

---

1 הרמב"ם (מורה הנבוכים ג, מא) כתב: "לא יכו כל איש אלא בשיעור סבלו, ותכלית ההכאה ארבעים, ואפילו סובל מאה". רבינו יעקב בעל הטורים הסביר את כוונת הפסוק "והיה אם בן הכות הרשע" (דברים כה, ב), שבית הדין צריכים להתבונן כמה מלקות לתת לאותו האדם, על מנת שלא ימות מהמלקות, ויהיה עונש לא מידתי. בגמרא (סנהדרין י ע"א) נאמר שמי שחייב מלקות נידון בפני שלושה דיינים, אך ר' ישמעאל סבר שהוא צריך להיות נידון בפני עשרים ושלושה דיינים כדיני נפשות. רבא נימק את דברי ר' ישמעאל "מיתה במקום מלקות עומדת", והתוספות (שם ד"ה מלקות) הסבירו בפירושם השני: "משום דזימנין מתים ע"י מלקות". פירוש זה מופיע בירושלמי (סנהדרין א, ב) בשמו של ר' אבהו: "רבי אבהו בעי: מכות בעשרים ושלשה, פעמים שמת ממכותיו והרי יש בו דיני נפשות", זאת על אף שאומדים את הנידון כמה מלקות הוא מסוגל לקבל. ראה בהרחבה בספרי: "מלקות במקום מיתה עומדת", באר יהודה – סנהדרין, עמ' 194-202.

2 כך הוא נקרא גם בתוספתא (מכות ד, ו) ובגמרא (מכות כג ע"א).

3 הרב יעקב עטלינגר (ערוך לנר, מכות כב ע"ב) כתב שיש שלושה שנקראים חזן: שליח הציבור, מלמד התינוקות ושמש הקהל. הוא ציין שהמהרש"ל כתב שחזן הוא מלשון חזון: מבט רחב על ניהול התפילה, על מה שהתלמידים צריכים ללמוד ולדעת, והשמש שיודע את צורכי הקהל. נראה שדברי הריב"ן: "ולא שמעתי בו שום משמעות" כוונתם שלא ברור מדוע התפקיד להלקות את חייבי המלקויות מוטל דווקא על שמש העיר.

דטעה דיינא גופיה. מיהו אנוס לא הוי, שהרי הכהו בכונה. ועוד דאיהו נמי יש לו לדעת לכוין החשבון.

יש לציין שבמסכת מכות – במשנה, בירושלמי ובבבלי – לא נזכר כלל שהאמור במשנה (כב ע"ב) "הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו" הוא החזן המלקה שהוטעה על ידי הדיין השני.

גם בתוספתא (מכות ד, ו) נזכרה ההלכה "הוסיף לו רצועה":

> אמדוהו שאין יכול לקבל אלא ארבעים, אין מוסיפין לו אפילו אחד. אבל גורעין ממנו.
> אם אמדוהו שאין יכול לקבל אלא עשרים, אין מוסיפין אפילו אחת, אבל גורעין ממנו שתים.
> אמדוהו שאין יכול לקבל אלא שלוש, אפילו עומד ומפריץ [חסדי דוד ומנחת ביכורים: הוא התחזק לאחר שאמדו אותו], אין מוסיף לו אפילו אחד.
> לפיכך אם הוסיף לו חזן רצועה אחת ומת, גולה על ידו.

המשפט המסיים "אם הוסיף לו חזן רצועה אחת ומת" מתייחס לכל שלושת המצבים שנזכרו בתוספתא. גם בתוספתא לא נאמר מדוע עונשו של החזן שהוסיף רצועה והלקה הוא גלות, ושמדובר שהדיין השני שמונה הוא שהטעה אותו.[4]

אם החזן הכה כפי שאמדו את המולקה, ולמרות זאת הוא מת, הוא פטור. על פי רש"י דין זה נאמר במשנה (מכות ח ע"א) בדברי אבא שאול: "אבא שאול אומר: מה חטבת עצים רשות אף כל רשות, יצא... שליח בית דין". רש"י (ד"ה ושליח בית דין) כתב: "ושליח בית דין – המלקה ארבעים לחייב מלקות". הרמב"ן (מכות שם) נימק: "ושליח בית דין משמע דלאו משום מצוה פטור אלא משום שכיון שאמדוהו, אנוס הוא. ואע"ג דקתני ליה בהדי הנך (=אב הרודה ורב המכה), לא דמי להו". גם במשנה (מכות כב ע"ב [בבא קמא פד ע"א]) נאמר על החזן המכה: "ואם מת תחת ידו – פטור", והריב"ן (ד"ה אם מת) כתב: "אם מת תחת ידו פטור – דשליח בית דין הוא, ואמרן לעיל (מכות ח ע"א) יצא האב המכה את בנו ושליח בית דין".

בתוספתא (מכות ב, ה) נאמר: "שליח בית דין שהכה ברשות בית דין, הרי זה גולה". אך אין מדובר על שליח בית דין שהכה את החייב מלקות, אלא שליח בית דין שהכה אדם בשל שליחות אחרת שהוטלה עליו על ידי בית הדין. אם כן, התנא ששנה את התוספתא לא חלק על דברי אבא שאול.

ב. רמב"ם: חזן בית הדין עצמו שטעה והוסיף רצועה והרג – גולה

הרמב"ם (הל' סנהדרין טז, יא-יב) פסק להלכה כך:

> הגדול שבדיינים קורא כל זמן שזה לוקה... והשני שבדיינים מונה, והשלישי אומר לחזן "הכה, הכה".
> כל זמן שמכה – על פיו הוא מכה.
> מת תחת ידו פטור. ואם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת, הרי החזן גולה.

---

4 רבינו יהונתן מלוניל (מכות כג ע"א) פירש: "ואף על פי שאין החזן מונה, אלא אחד מבית דין מונה, ואפשר שטעה הדיין עצמו במנין, והחזן לא הרגיש, נמצא שהרגו בשוגג". הסבר זה מבוסס על סוגייתנו, וכאמור אוקימתא זו לא נזכרה בגמרא במכות. כך גם הסביר הריטב"א (מכות כב ע"ב): "לא טעה דיינא במניינא, קרוב למזיד הוא ואין לו כפרה בגלות, שהיה לו לחוש שמא ימות במכה האחת היותר על האומד". אך הרב עובדיה מברטנורא (משנה מכות ג, יד) פירש: "הוסיף לו – כגון דטעה במנינא". הרב ישראל ליפשיץ (תפארת ישראל, שם אות ק) כתב: "גולה על ידו – והיינו בלא אמר לו הדיין השלישי: הכה". עוד כתב (שם אות צה): "הדיין השלישי אומר בכל הכאה, הכה! שאם יראה שיחלש, לא יאמר שיכה", על אף שאמדו אותו לפני כן. נראה להסביר שכוונת הרע"ב כדברי התפארת ישראל - החזן המכה טעה מעצמו, ולא בגלל הדיין השני שמונה. אמנם לא מצופה מהחזן למנות כמו הדיין, אלא שהרע"ב הסביר שמה שגרם לחזן להוסיף עוד רצועה הוא טעות שלו עצמו במניין; הרע"ב לא כתב שהדיין המונה טעה במניין ובעקבות כך הטעה את החזן המכה. כך נראה שהבין גם התוספות יום טוב את דברי הרע"ב. זאת בשונה מהרש"ש (מכות כב ע"ב) שכתב: "וכתב הרע"ב כגון דטעה במנינא והוא מהגמרא דבפרק המניח (לב, ב) דאי לאו הכי הוי שוגג קרוב למזיד ע"ש. ומהתוי"ט נראה דאשתמיטתיה הגמרא הלזו".

ואם לא מת הרי החזן עבר על מצות לא תעשה שנאמר "לא יוסיף".

הרמב"ם לא כתב שהחזן הוסיף רצועה בשל העובדה שהדיין המונה טעה בספירת המכות כאמור בסוגייתנו. הרמב"ם ביאר עוד את טיב הקשר בין הדיין השלישי שאומר "הכה, הכה" לבין החזן: "כל זמן שמכה – על פיו הוא מכה". החזן אפוא שומע בקולו של הדיין השלישי, ואינו מכה בעקבות מה שהוא שומע מהדיין השני שמונה.

הרב מנחם המאירי (בית הבחירה, לב ע"ב) כתב מדוע לא הסביר הרמב"ם כאמור בסוגייתנו:

> וגדולי המחברים [=הרמב"ם] כתבו בה שגולה, ולא הזכירו בה טעות מנין. ושמא סתם הדברים כך הוא, רוצה לומר שהוספתו בטעות מנין היתה, ולא ראו עצמם צריכים לפרש.

ואולם נראה שבכל זאת היה הרמב"ם צריך לפרש, שהרי רבא שאל על כך, והדין היה צריך להיות שהחזן הוא שוגג קרוב למזיד. רק בעקבות האוקימתא של רב שימי מנהרדעא ניתן להבין מדוע השליח הוא שוגג ואיננו שוגג קרוב למזיד.

הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק (אור שמח, הל' רוצח ה, ו) כתב:

> הנה בהוסיף על האומד, הביא רבינו (הל' סנהדרין טז, יב) דגולה כמפורש סוגיא דהמניח (בבא קמא לב ע"ב), ואף בלא טעה דיינא. דפסק (הל' רוצח ו, יא) דבנכנס לרשותו ברשות הרי זה גולה, ואינו קרוב למזיד. הוא הדין בחד רצועה דלימות הוי שוגג, דלא הוי ליה לאסוקי אדעתיה.

האור שמח הפנה לרמב"ם (הל' רוצח שם) שפסק את שמופיע בהמשך סוגייתנו:

> הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והרגו בעל הבית בשגגה פטור מן הגלות, שנאמר: "ואשר יבא את רעהו ביער" (דברים יט, ה), מה יער שיש רשות לנהרג להכנס לשם אף כל כיוצא בו. לפיכך הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור מגלות, ואם נכנס ברשות הרי זה גולה.

האור שמח כתב שהרמב"ם הבין את מהלך סוגייתנו באופן הבא. רבי יוסי בר חנינא הסביר שהנגר שהרג אדם שנכנס אליו ברשות פטור מגלות, כי הוא שוגג קרוב למזיד, ועונש גלות אין בו די במקרה כזה. היה על הנגר להיזהר יותר שלא לפגוע בזה שנכנס ברשות. על הסברו של רבי יוסי בר חנינא הקשה רבא מהמשנה "הוסיף לו רצועה" – מדוע הוא גולה, הרי גם המלקה שוגג קרוב למזיד, מאחר שהחזן היה צריך לחשוב על כך שאותו אדם עלול למות אם יוסיף עוד מכה? רב שימי מנהדרעא הסביר שמדובר שהדיין שמנה הוא שטעה. לאחר שהגמרא דנה באמור בתוספתא (מכות ב, ה): "הזורק את האבן ברשות הרבים והרג, הרי זה גולה", חזר רב פפא לדון בדברי רבי יוסי חנינא בנוגע למי שנכנס ברשות לחנות של נגר, והרמב"ם (הל' רוצח שם) פסק כדברי רב פפא. כיון שכך הרמב"ם לא ראה צורך להעמיד את המשנה "הוסיף לו רצועה" באוקימתא של רב שימי מנהדרעא.[5]

נראה שהסיבה שהחזן שהוסיף רצועה גולה כדינו של שוגג היא שגם החזן היה יודע לפני ההלקאה כמה מלקות אותו אדם מסוגל לקבל. אמנם החזן מכה רק לאחר שהדיין השלישי אומר לו להכות, אך יש להניח שהוא גם שומע את הדיין השני שמונה את מספר המכה. כאמור לעיל, ממנים לתפקיד החזן אדם שהוא "יתיר מדע", אדם אחראי שמבטו רחב ויודע לנהל דברים, ועליו להיות ממוקד ומרוכז בתפקידו. אשר על כן מצופה ממנו לשים לב גם כן למספר שאמר הדיין השני, ולנהוג בהתאם למה שאמר לו הדיין השלישי. אם

---

5 כך הסבירו את הרמב"ם גם הרב יעקב ריישר (שו"ת שבות יעקב, ג, סי' קמ) והרב יעקב צבי יולס (מלא הרועים, בבא קמא לב ע"ב).

כן, הדיין השני והדיין השלישי לא טעו. החזן הוא שלא הקשיב או לא שם לב, והוסיף עוד מכה והמולקה מת. במקרה כזה הוא שוגג, ולכן גולה.

נראה שלפי הרמב"ם כך יהיה הדין אם הדיין שמונה את המכות טעה, והטעה את הדיין השלישי ואת החזן כאוקימתא של רב שימי מנהרדעא. כאמור, מצופה מהחזן לשים לב למספר המכה, ואף אם הדיין המונה טעה, האחריות היא על החזן שלא להכות יותר ממה שהמולקה מסוגל לקבל. אם החזן הלקה והמולקה מת, הוא שוגג וחייב גלות.

ג. שליח בית דין וחזן – דין שליחות או חלק ממערכת בית הדין

1. אין שליח לדבר עברה גם בשוגג

הרב אריה לייב הכהן (קצות החושן, סי' שמח ס"ק ד) כתב שגם אם שליח לא ידע ועשה שליחות בשוגג, הדין הוא ש"אין שליח לדבר עברה" והשליח חייב. אחד המקורות לדבריו היא סוגייתנו:

> וראיה ברורה נראה, דאפילו היכא דלא ידע שליח, נמי אין שליח לדבר עבירה, מהא דאמרינן בהמניח (בבא קמא לב ע"ב) "מתיב רבא הוסיף לו רצועה אחת ומת הרי זה גולה על ידו... אלא אמר רב שימי מנהרדעא דטעה דיינא גופיה" וע"ש. ואי נימא דהיכא דהשליח לא ידע שלוחו כמותו אפילו לדבר עבירה, אם כן שליח בית דין אמאי גולה, כיון דאינו אלא שליח בית דין והבית דין הוא המשלחו, ואף על גב דהמשלח נמי לא ידע... ואם כן התם בשליח בית דין, כיון דאינו אלא שליח בית דין אמאי גולה? אלא ודאי דאפילו בשוגג נמי אין שליח לדבר עבירה ומשום הכי שליח בית דין גולה... גלות חייב על השוגג, והשליח הוא דחייב, וזה ראיה ברורה.

לדברי הקצות, לפי רב שימי מנהרדעא מדובר שהדיין המונה טעה, ובכל זאת שליח בית הדין שהוסיף מכה הוא שגולה. מכאן יש להוכיח שאין שליח לדבר עבירה גם בשוגג. יש להעיר שכדברי הקצות מופיע בקצרה בקובץ שיטות קמאי (לב ע"ב) בשם תוספות ארוכות לתלמיד ר"ת:

> ודיינא גופיה פטור דאין שליח לדבר עבירה, ואף על פי שעל ידו הכהו, פטור.

המהר"ץ חיות (לב ע"ב) ציין לדברי הקצות הללו וכתב:

> אולם לדידי נראה דלפי מסקנת הש"ס דטעה דיינא, אם כן אפשר דהפירוש "הוסיף לו רצועה ומת הרי זה גולה" היינו שהוסיף ראש הדיינים במנין הרי זה גולה, היינו הדיין. ואפשר דלענין חיוב גלות צריך מעשה, וזה לא עשה כלל רק דיבור ואין סברא שיגלה הדיין. ועל כן על שליח בית דין קאי, ועל כן דגם בזה לא נעשה שליח של הדיין.

המהר"ץ חיות טען שניתן להסביר שהדיין שטעה במניין הוא שגולה, אך הוא דחה אפשרות זו מפני שרוצח בשגגה שגולה צריך לרצוח בפועל "וזה לא עשה כלל רק דיבור".[6] אשר על כן, כדברי הקצות מכך ששליח בית דין הוא שגולה, מוכח שאין שליח לדבר עבירה גם בשוגג.

אך הרב יצחק אריאלי (עינים למשפט, מכות ח ע"א, אות כ [עמ' סב]) כתב על דברי הקצות הללו:

---

6 כדברי המהר"ץ חיות הללו, בנוגע לכך שאי אפשר לחייב את הדיינים, כתב גם הרב יעקב לורברבוים (נתיבות המשפט סי' שמח, ס"ק ד). כאמור לעיל, הרמב"ם לא פסק כאוקימתא של רב שימי מנהרדעא, אך הרמב"ם כתב בבירור שהחזן הוא שגולה: "ואם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת, הרי החזן גולה", שלא כמו לשון המשנה (מכות כב ע"ב): "הרי זה גולה".

ובקצות מביא ראיה מכאן דאין שליח לדבר עבירה אף כשאין השליח יודע. וצ"ע [א] שמדמה שוגג לאינו יודע, [ב] ועוד שאין החזן שליח של הדיין הטועה המונה, אלא של הדיין האומר הכהו, וכמו שכתב הרמב"ם (הל' סנהדרין טז, יא): "כל זמן שמכה – על פיו הוא מכה", והוא מצד עצמו לא טעה.[7] [ג] ועוד יש לומר שאיננו שליח של מי שהוא, אלא שעליו מוטל לבצע הדין. ועיין בירושלמי (קידושין ד, ה):

> כתיב "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו). אין לי אלא מלך. מניין לרבות שוטרי הרבים, וגבאי צדקה, וסופרי דיינין, **ומכין ברצועה**, מניין? תלמוד לומר: "מקרב אחיך תשים עליך מלך" (שם). כל שתמניהו עליך, לא יהא אלא מן הברורין שבאחיך.[8]

שוטרים הם שררה בפני עצמם, והרמב"ם (הל' סנהדרין א, א) הרי סבירא ליה דשוטרים בקרא הם העומדים אצל הדיינים.[9]

אמנם הקצות לא טען שדבריו הם על פי הרמב"ם, שהרי כאמור הרמב"ם לא כתב שהדיין המונה הוא שהטעה את החזן שהוסיף מכה, וממילא אין מקום לדון בהקשר לרמב"ם בדברי הקצות אם יש או אין שליח לדבר עבירה בשוגג. אך נראה שההערה השלישית שכתב הרב יצחק אריאלי, שהחזן אינו שליח של מישהו, נכונה במיוחד לשיטת הרמב"ם, מאחר שהרמב"ם הבחין הבחנה ברורה בין שליח בית דין שמכה לבין חזן שמכה את מי שבית הדין חייבו מלקות.

2. בין חזן לשליח בית דין

נשוב ונעיין בדברי אבא שאול, במדרש ההלכה (ספרי דברים פיסקא קפב) ובמשנה (מכות ח ע"א):

---

7 בעקבות דברי הרב אריאלי הללו נראה להעיר שאם הדיין המונה טעה, אזי גם הדיין השלישי שאומר להכות טעה בכך שהוא אמר להכות, וגם החזן טעה בעקבותיו. קשה לקבל ששני אנשים נוספים – הדיין השלישי שאומר להכות והחזן – לא שמו לב שהדיין השני שמונה טעה במניין. נראה להציע שהכוונה היא שהדיין השלישי שאומר להכות הוא שטעה והטעה את החזן, ולא הדיין המונה. הסבר זה מבוסס על דיוק בלשון הגמרא. בתחילה אמר רב שימי מנהרדעא: "דטעי במנינא". הטעות היא במניין, וההנחה בגמרא בשלב זה היא שהחזן הוא שטעה במניין. על כך שאל רבא, הרי החזן אינו מונה, אלא הדיין השני מונה? על כך השיב רב שימי מנהרדעא: "דטעה דיינא גופיה". התרגום המילולי הוא: שטעה הדיין עצמו. לכאורה היה מתבקש שרב שימי יאמר: "דטעה דיינא גופיה במנינא", אך בדבריו האחרונים לא מופיעה המילה: "במנינא". אשר על כן ניתן להסביר שהדיין השלישי שאומר להכות הוא שטעה והטעה, במיוחד לאור העובדה שהחזן מכה רק לאחר שהוא שומע ממנו להכות, והרמב"ם חידד את מידת הקשר ביניהם: "כל זמן שמכה – על פיו הוא מכה". גם אם אין זה הפשט בדברי הגמרא, בהחלט יכול להיות מצב כזה שהדיין השלישי שאומר הכהו הוא שטעה והטעה את החזן, וגם אז יהיה הדין שהחזן יהיה חייב גלות, מפני שהחזן אינו שלוחו של הדיין השלישי.

8 כך מופיע גם במדרש (במדבר רבה, פרשה ט).

9 דברים דומים כתב הרב מרדכי אפשטיין (לבוש מרדכי, בבא קמא סי' נד, ד). לפיו בפסוק נאמר "שופטים ושוטרים תתן לך" (דברים טז, יח), הדיינים הם השופטים, ושליח בית דין הוא השוטר, ולאחר שהשופטים פסקו שאותו אדם חייב מלקות, תפקידו כשוטר לבצע זאת. כך כתב גם הרב חיים פנחס שיינברג (משמרת חיים, ב, עמ' תד): "דשליח בית דין אינו ענין שליחות, דיש ענין שופטים ויש ענין שוטרים, ואין השוטרים עושים בשליחות השופטים, אלא עושים מכח עצמם". על היות שליח בית דין שוטר ניתן גם ללמוד מהאמור במדרש הגדול (לר' דוד ברבי עמרם העדני): "'שופטים' – אלו דיינין, 'ושוטרים' – אלו חזנין". נראה שלפיו תפקיד החזן בבית דין הוא תפקיד מוגדר, והוא חלק מתפקיד השוטרים ש"עומדים אצל הדיינים". תשובה אחרת לדברי הקצות כתב הרב יצחק בלזר (פרי יצחק, ב, סי' סו [בסוף]) בשם רבו, הרב ישראל מסלנט, ששליח בית הדין אינו שליח של הדיינים. לאחר שבית הדין פסק את הדין שאותו אדם חייב מלקות, מוטל על כל ישראל לקיים את הפסק, והשליח הוא שליח של כל עם ישראל. הסבר זה מופיע גם אצל: הרב אברהם דב כהנא שפירא (דבר אברהם, סי' כ, יב); הרב צבי פסח פרנק (שו"ת הר צבי, ו, סי' עב); הרב ראובן כץ (שו"ת דגל ראובן, ב, סי' מב); הרב אביגדור עמיאל (המידות לחקר ההלכה, מידה יד אות לד). הרב חיים פנחס שיינברג (שם) חיבר את התשובות ולפיו השוטרים "עושים מכח עצמם... שהוא מכח המצוה המוטלת על כל אחד מישראל 'ובערת הרע מקרבך'".

"לחטוב עצים" (דברים יט, ה). אבא שאול אומר: מה חטיבת עצים רשות, אף כל שהוא רשות. יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו,[10] ושליח בית דין.

כאמור לעיל רש"י וריב"ן פירשו ששליח בית דין האמור במשנה הוא החזן המלקה, והם לא הבחינו בין שליח בית דין לבין חזן.[11] רש"י (סנהדרין יז ע"ב ד"ה ושני חזנין) כתב גם כן: "ושני חזנין – שמשי בית דין להלקות החייב, ולהזמין בעלי דינים לדין". ובמקום אחר (קיב ע"ב ד"ה שליח דרבנן) כתב רש"י שזימון בעלי דינים לדין הוא תפקידו של שליח בית הדין: "שליח דרבנן – שהלך להזמין איש לדין, וחזר ואמר לבית הדין אינו רוצה לבא".

הרמב"ם (פירוש המשנה שם) כתב שהלכה כאבא שאול, אך הוא (הל' רוצח ה, ו) פירש את המקרה אחרת מרש"י ומריב"ן:

> שליח בית דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבוא לדין והמיתו בשגגה, פטורין מן הגלות, שנאמר: "לחטוב עצים" לדברי הרשות. יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושליח בית דין. שהרי שגגו והרגו בשעת עשיית המצוה.

לפי הרמב"ם מדובר על שליח בית דין שהכה בעל דין שלא רצה לבוא לבית הדין והמיתו בשגגה. מקור לכך שלשליח בית דין יש סמכות להכות, הוא בתוספתא (גיטין ג, ח; בבא קמא ו, יז; ט, יא; מכות ב, ה): "שליח בית דין שהכה ברשות בית דין". גם במדרש ההלכה (ספרי דברים פיסקא רצב) נאמר: "[כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו] וקרבה אשת האחד [להציל את אישה מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו]" – "'וקרבה אשת האחד' (דברים כה, יא), ולא אשת שליח בית דין".[12] גם מהגמרא (מועד קטן טז ע"א) יש ללמוד שלשליח בית דין מותר להכות את מי שמסרב לבוא לבית הדין.[13]

הראב"ד פירש כמו רש"י וריב"ן והשיג על הרמב"ם:

---

10 בנוגע לאב שמכה את בנו והרב הרודה את תלמידו, ראה בהרחבה בספרי: "חינוך בכבוד וללא אלימות", צדקות יהודה וישראל, עמ' 512-529.

11 רש"י על הפסוק "ושוטרים לשבטיכם" (דברים א, טו) כתב: "ושוטרים – מניתי עליכם לשבטיכם. אלו הכופתין והמכין **ברצועה** על פי הדיינין". כאן ציין רש"י שבידיהם רצועה ומדובר בשוטרי השבטים שהיו מלקים את מי שהיה חייב מלקות. על הפסוק: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (דברים טז, יח) כתב רש"י: "שופטים – דיינים הפוסקים את הדין. ושוטרים – הרודין את העם אחר מצותם. שמכין וכופתין **במקל וברצועה** עד שיקבל עליו את דין השופט". את דברי רש"י הללו יש לבאר על פי דבריו בגמרא (סנהדרין ז ע"ב): "'אשר תשים לפניהם' (שמות כא, א). אשר תלמדם מיבעי ליה! אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: אלו כלי הדיינין. רב הונא, כי הוה נפק לדינא אמר הכי: אפיקו לי מאני חנותאי: מקל, ורצועה, ושופרא, וסנדלא". רש"י הסביר: "**רצועה – למלקות. מקל – למכת מרדות** עד שיחזור בו. שופר – לשמתא ונידוי. סנדל – לחליצה".

12 הלכה זו נזכרה בגמרא (כח ע"א): "במה דברים אמורים? בשיכולה להציל ע"י דבר אחר, אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר, נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה". הרב ישראל איסר וולף (שער משפט סי' ח ס"ק א) כתב שכאן מקור דברי הרמב"ם באשר לסמכות שליח בית דין להכות: "ולפענ"ד הרמב"ם יליף לה מהכא כיון דמוכח בר"פ המניח (כח, א) דשליח בית דין יכול להכות המסרב לבוא לדין".

13 הרב נחום רבינוביץ' (יד פשוטה, הל' רוצח ו, ה, עמ' שנו-שנח) כתב שהרמב"ם (הל' סנהדרין כה, ה-יא) לא כתב באופן ברור ששליח יכול להכות את הסרבן אלא כתב שהוא יכול לנדותו. לפיו ייתכן שהרמב"ם כתב את העונש הקיצוני ביותר, אך מותר לשליח בית הדין להכות ברשות בית הדין. נראה שזהו תפקיד השוטרים ששימשו גם כשלוחי בית דין, כדברי הרמב"ם (הל' סנהדרין א, א): "מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך... שוטרים אלו **בעלי מקל ורצועה** והם עומדים לפני הדיינין המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות, ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם ע"פ הדיינים. וכל שיראו בו ערות דבר מביאין אותו לבית דין ודנין אותו כפי רשעו". לשוטרים יש מקל ורצועה, ואחד מתפקידיהם הוא להביא את מי שצריך לבית הדין. הרמב"ם (הל' גניבה ח, כ) כתב על תפקיד השוטרים וסמכותם בהקשר של מפקיעי מחירים ואלו שאינם נוהגים ביושר בעסקים. לשוטרים היה תפקיד גם לשמור על צניעות ומניעת תערובת בין נשים לגברים (רמב"ם הל' יום טוב ו, כא).

> וכן הרב המכה תלמידו או שליח בית דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבא בדין וכו'. אמר אברהם: זו לא שמענו מעולם. אלא שליח בית דין שהוא מלקה ממה שאמדוהו בית דין, ומת תחת ידו.[14]

מדוע הרמב"ם לא פירש כמו רש"י הריב"ן והראב"ד? הרב דוד פרדו (ספרי דבי רב, פרשת שופטים, פסקא קפב) כתב שלא נוח לרמב"ם לפרש את האמור במשנה (מכות ח ע"א) "שליח בית דין" כדברי רש"י, מפני שכפי שציינו לעיל בלשון המשנה מי שמכה את חייבי המלקויות נקרא "חזן".

אכן נראה שהרמב"ם הבחין הבחנה ברורה ועקבית בין שני תפקידים: שליח בית דין וחזן שמכה. שליח בית דין – כשמו כן הוא, ממלא תפקידים בשליחות בית הדין, וכאמור יש לו רשות להכות במידת הצורך. מתפקידיו וסמכויותיו: שליח להביא גט (רמב"ם הל' גירושין ז, כ-כא); יכול לקבל גזלה שהושבה על ידי הגזלן (רמב"ם הל' גזלה ואבידה ז, י). כמו כן אסור לבזות ולבייש את שליח בית הדין "וכל המצער שליח בית דין יש לבית דין רשות להכותו מכת מרדות" (רמב"ם הל' סנהדרין כה, ה-ו), וניתן לנדות מי שמבזה שליח בית דין (רמב"ם הל' תלמוד תורה ו, יד).

לעומתו, חזן הכנסת הוא תפקיד אחר שפעולותיו מתפרסות על כמה תחומים. יש פעולות הקשורות לתפילה ולקריאה בתורה: הובלת התקיעות בתענית ציבור (רמב"ם הל' תענית ד, טו-טז); העברת ספר התורה ביום כיפור (רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים ג, י) ובמעמד הקהל (הל' חגיגה ג, ד). כמו כן יש לחזן הכנסת פעולות שהן חלק מעבודת בית הדין. בתוספתא (סנהדרין ט, ב) נאמר שהחזנים היו שואלים כל דיין אם הוא נשאר בעמדתו לחייב או לזכות בדיני נפשות, אם כי הרמב"ם לא פסק כן להלכה. הרמב"ם (הל' שבועות יא, יג) כתב: "...כבר נהגו הכל להיות ספר תורה ביד חזן הכנסת או שאר העם בעת שמשביעין שבועת הסת כדי לאיים עליו". כשהרמב"ם (הל' סנהדרין טז, ח, יא-יב) תיאר "כיצד מלקין אותו?", בכל ההלכות הללו כתב הרמב"ם תמיד "חזן" ולא כתב ולו פעם אחת שליח בית דין. בפעם הראשונה שתיאר הרמב"ם (שם ח) את אופן הכפיתה של המולקה הוא כתב "חזן הכנסת", ואחר כך (שם יא-יב) כתב "חזן". בנוגע לתכונותיו של החזן כתב הרמב"ם (שם ט): "האיש המכה צריך להיות יתר בדעה וחסר בכח". לכאורה היה צריך לכתוב: 'החזן צריך להיות...'. אך ייתכן שאין חובה שחזן הכנסת יהיה המלקה, שהרי לא בהכרח שלכל חזן כנסת ישנן התכונות החשובות הללו. סביר להניח שאם לא היו לו התכונות המתאימות היו ממנים מישהו אחר, ואשר על כן כתב הרמב"ם באופן כללי: "האיש המכה". החזן – האיש המכה – צריך להיות "חסר בכח", ואילו שוטר שמסמכותו להכות ולכפות, נראה שצריך להיות בעל כוח.

גם בהלכה אחרת בהקשר לחייבי מלקות הבחין הרמב"ם בבירור בין חזן שמלקה לבין שליח בית דין (רמב"ם הל' ממרים ה, יג):

> עבר אביו ואמו על עבירה שלוקין עליה, והיה הוא **חזן לפני הדיינים** – לא יכה אותם.
> וכן אם נתחייב נידוי, לא יהיה **שליח לנדותם**, ולא ידחוף אותם ולא יבזה אותם **בשליחות בית דין** אף על פי שהן ראויין לכך ולא עשו תשובה.[15]

כשמדובר על הכאה דייק וכתב הרמב"ם: "חזן לפני הדיינים", ולא כתב שהוא שליח בית דין להכות. כשמדובר על נידוי כתב הרמב"ם: "שליח לנדותם... בשליחות בית דין".[16]

כדברי הרב יצחק אריאלי, לשיטת הרמב"ם החזן שמכה איננו מוגדר שליח בית דין. תפקיד החזן הוא להלקות את החייב מלקות, זה חלק מעבודתו בבית הדין. אמנם הרב אריאלי הסביר שהחזן הוא שוטר שעומד

---

14 בחלק מכתבי היד כתוב: "שהוא מלקה **יותר** ממה שאמדוהו". המגדל עז שם ואחרונים נוספים העירו שפירוש זה סותר את האמור במשנה (מכות כב ע"ב), והיו שניסו לתרץ בדרכים שונות את הראב"ד. אך כאמור הגרסה שלפנינו היא הגרסה הנכונה. כך הגרסה במהדורות הרב שבתאי פרנקל והרב נחום רבינוביץ, יד פשוטה.

15 האפשרות ששליח בית דין ינדה נזכרה בגמרא (מועד קטן טז ע"א) וברמב"ם (הל' סנהדרין כה, ז-ח).

16 כך דייק בדברי הרמב"ם הרב נחום רבינוביץ' (לעיל הערה 13).

לפני הדיין ולו שררה בפני עצמו, אך לדברינו החזן אינו מוגדר שוטר. אכן, יש שוטרים שהם גם שליחים של בית הדין ויש להם סמכות אכיפה וענישה כולל הכאה במקל וברצועה, והם ממלאים שליחויות נוספות מטעם בית הדין בעניינים שונים וכפי שמפורט לעיל, אך החזן שמלקה את מי שחייב מלקות איננו שוטר. תפקיד החזן הוא חלק מעבודת בית הדין, וכדברי הרב שמואל הילמן (אור הישר, לב ע"ב) שכתב שהדיין הקורא, הדיין המונה, הדיין שאומר הכהו, והחזן שמכה – "ארבעתם ביחד נשלם דין התורה לפעולות, ועל כולם ביחד אמרה תורה 'שופטים ושוטרים תתן לך' (דברים טז, יח)".

דברים דומים כתב הרב צבי פסח פרנק (שו"ת הר צבי, חושן משפט סי' עב):

> דהשלישי שבדיינים האומר הכהו אינו מכוון בתורת שליחות שיהא ידו כידו... שליח בית דין מצוה דנפשיה קא עביד מכח מצות התורה לא בדרך שליחות לאחרים.[17]

מלבד הדיינים והחזן יש בבית הדין גם סופרים, שגם תפקידם הוא חלק מעבודת בית הדין. הרמב"ם (הל' סנהדרין א, ט) כתב: "כל מקום שיש בו סנהדרין, יהיו שם שני סופרי דיינים עומדין לפניהם, אחד מן הימין ואחד מן השמאל, אחד כותב דברי המחייבין ואחד כותב דברי המזכים". בהלכה שאחריה (שם י) פסק הרמב"ם את האמור בגמרא (סנהדרין יז ע"ב) בנוגע להקמת סנהדרין קטנה בעיר שיש בה מאה ועשרים איש, ואחרי שציין שבעיר צריכים להיות "שני סופרים" כתב "ושני חזנים". הרמב"ם לא הסביר כאן את תפקידם של שני החזנים, אך ממקום אחר ניתן להבין שהוא ראה בחזנים, כמו הסופרים, חלק מעבודת בית הדין. בגמרא (שבת נו ע"א) נאמר על בניו של שמואל הנביא שהם "ישבו בעריהם כדי להרבות שכר **לחזניהן ולסופריהן**". הרמב"ם (הל' סנהדרין כג, ג) למד מכך הלכה: "כל דיין שיושב ומגדל מעלתו כדי להרבות שכר **לחזניו ולסופריו**, הרי הוא בכלל הנוטים אחרי הבצע, וכן עשו בני שמואל, ולכך נאמר להם 'ויטו אחרי הבצע ויקחו שחד [ויטו משפט]' (שמואל א ח, ג)".[18]

הרב אריאלי ציין לדברי הירושלמי (קידושין ד, ה) שם נזכרו ארבעה בעלי שררה: "שוטרי הרבים, וגבאי צדקה, וסופרי דיינין, ומכין ברצועה". נראה ששני הראשונים קשורים לשררה לטובת הרבים, ואילו שני האחרונים – "סופרי דיינין ומכין ברצועה" – שייכים למסגרת בית הדין. בכל מקרה בירושלמי יש הבחנה בין "שוטרי הרבים" לבין אותם ש"מכין ברצועה", ומכאן ש"מכין ברצועה" אינם מוגדרים שוטרים. החזנים נקראים בירושלמי "מכין ברצועה", ונראה שהסיבה היא שהירושלמי פירט את התפקידים השונים ולא נאמר שם באופן כללי: שוטרים, גבאים, סופרים וחזנים.

---

17 הרמב"ם (הקדמה הרמב"ם למשנה, מהד' הרב יצחק שילת, עמ' מז) הסביר מדוע סידר רבי יהודה הנשיא את מסכת מכות אחר מסכת סנהדרין: "ונסמכה לסנהדרין הואיל ואין מלקים ועונשים אלא השופטים, הוא מאמר ה' 'והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו' (דברים כה, ב)". מכאן שעל הדיינים עצמם להלקות. כך משמע גם מספר החינוך (מצוה תקצד): "שנצטוו הבית דין שבישראל להלקות העוברים על קצת מצוות התורה... ובית דין העובר על זה ולא הלקה המחוייב מלקות ביטל עשה זה, ועונשו גדול מאד כי ביראת הדין תתקיים הדת בהמון". אך נראה שכוונת הפסוק היא שהדיינים הם האחראים על כך ואין הכוונה שהם עצמם חייבים להלקות. כך נאמר במדרש ההלכה (ספרי זוטא, במדבר יט, ג) בנוגע לפרה אדומה: "'ושחט'. יכול אלעזר עצמו היה שוחט? תלמוד לומר: 'ושחט אותה לפניו'. אחר היה שוחט לא אלעזר. כיוצא בדבר אתה אומר 'והפילו השופט והכהו' (דברים כה, ב). יכול השופט עצמו היה מכה אותו? תלמוד לומר: 'והכהו לפניו' אחר היה מכה לא השופט". הדיינים עצמם אינם צריכים להיות המלקים, אך יש לראות בחזן המכה חלק מעבודת בית הדין. גם הרמב"ם (ספר המצוות, מצות עשה רכד) כתב: "שצונו להכות ברצועה העוברים על מצות מיוחדות והוא אמרו יתעלה 'והפילו השופט והכהו לפניו'". כאמור, הרצועה היא מכלי הדיינים, אבל בפועל מי שמלקה ברצועה הוא החזן. בתוספתא (מכות ד, ח): "מכות בשלושה. אחד מכה, ואחד מונה, ואחד קורא". הרב דוד פארדו (חסדי דוד שם) פירש שאין הכוונה שהוא מכה ממש, אלא שאומר להכות. הרב שמואל רבינוביץ (מנחת ביכורים שם) כתב: "וגרסינן אחד אומר הכהו". אמנם ייתכן שיש אפשרות שאחד הדיינים הוא שיכה.

18 בגמרא (שבת קלט ע"א) וברש"י (ד"ה נעשו) נאמרו דברים חריפים על חזנים הנוטלים שכר גבוה כדי לזמן אנשים לבית הדין. בירושלמי (שביעית ו, א; יבמות יב, ו) מסופר שבני מקום מסוים פנו לחכמים שידאגו להם שיהיה להם במקום: דרשן, דיין, סופר וחזן.

נראה אפוא שהתשובה לשאלת הקצות דומה לדברי הרב יצחק אריאלי ואחרונים נוספים, אלא שהחזנים אינם מוגדרים שוטרים, והם אינם שליחים של בית הדין. הם חלק מעבודת בית הדין. כיון שכך אין מקום לדון אם יש או אין שליח לדבר עבירה בשוגג.

אמנם דברינו הם על פי הרמב"ם, שכאמור לא פסק להלכה את האוקימתא של רב שימי מנהדרדעא, אך נראה שגם לפי רש"י שהגדיר את החזן כשליח בית דין, נראה שרש"י לא התכוון במובן של שליחות רגילה כמו אדם השולח שליח לקדש לו אשה או לגרש אשה. במה שקשור לזימון אדם לבית דין או לאכוף סמכות על מי שאינו נוהג ביושר, במקרים אלו ודומיהם יש לראות זאת כשליחות בית דין. אך בכל מה שקשור להלקאת אדם במסגרת בית דין, יש לראות את עבודתו זו כחלק מעבודת בית הדין.

סיכום

בסוגייתנו נזכרו דברי המשנה (מכות כב ע"ב) בנוגע לחזן שהלקה את מי שחייב מלקות: "הוסיף לו רצועה אחת ומת – הרי זה גולה על ידו". רב שימי מנהרדעא הסביר שמדובר במקרה שבמסגרת בית הדין שבו יושבים שלושה דיינים, הדיין שמונה את מספר המכות טעה במניין, ובעקבות כך גם החזן המכה טעה. הוא מוגדר שוגג כי מחד גיסא ברור שהוא לא התכוון להרוג את המולקה, ומאידך גיסא הוא איננו אנוס מפני שעל אף שכך מנה הדיין, מוטל עליו להיות מרוכז בתפקידו ולשים לב שמכה זו היא כבר מעבר למה שאותו מולקה היה צריך ללקות.

הרמב"ם כתב שהמקרה הוא שהחזן טעה מעצמו וכן הלקה מכה נוספת, ולא מפני שהוא הוטעה על ידי הדיין שמונה את המלקות.

בקצות החושן טען שמהמקרה שבסוגייתנו ניתן להוכיח שאין שליח לדבר עבירה בשוגג. ההנחה היא שחזן הוא שליח של בית הדין, ומאחר שהדיין הוא ששלחו להכות, הרי ששלוחו של אדם כמותו והדיין היה צריך להתחייב. אך מאחר שזו מכה שלא הייתה צריכה להינתן, ממילא זו עבירה, ומאחר שההלכה היא שהחזן גולה, מכאן שאין שליח לדבר עבירה גם בשוגג.

אחרונים דחו את טענת הקצות, ובין הדחיות נאמר גם שההנחה שהחזן הוא שליח של בית הדין איננה נכונה. יש מצווה למנות שופטים ושוטרים, והחזן הוא במעמד של שוטר. מסמכויותיו של שוטר גם להלקות את אותם שנידונו וחויבו מלקות. בכך הוא ממלא את תפקידו. אשר על כן, אין כאן שליחות וממילא אין מקום לדון אם יש או אין שליח לדבר עבירה בשוגג.

לדברינו, הדחייה לטענת הקצות דומה, אך ההגדרה שונה. חזן איננו שליח של בית דין אך לא מפני שמעמדו הוא כשוטר. שוטר הוא שליח בית דין ויש לו סמכות לאכוף את פסקי בית הדין והתקנות שמתקנים בבית הדין, ואף להעניש ולהכות. כמו כן יש שליחי בית דין אחרים שממלאים שליחויות אחרות. חזן שמלקה זה חלק מעבודתו בבית הדין. כשם שבבית הדין יש סופר יש גם חזן, ושניהם עובדי בית הדין. עיקרו של בית הדין הוא כמובן הדיינים, אך נוסף עליהם יש "סופרים וחזנים" שהם חלק מעבודת בית הדין. אשר על כן אין לראות את החזן כשליח בית הדין, אלא כמי שממלא את תפקידו במסגרת בית הדין, ולכן ממילא אין מקום לדון אם יש שליח לדבר עבירה.